

MAGDALENA JEŻAK-ŚMIGIELSKA

KS. MACIEJ MAKUŁA SDB

KS. MAREK WERESA

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

ŚRODOWISKO CYFROWE JAKO PRZESTRZEŃ EWANGELIZACJI NA PODSTAWIE ADHORTACJI PAPIEŻA FRANCISZKA *CHRISTUS VIVIT*

Słowa kluczowe: środowisko cyfrowe, ewangelizacja, nauczanie Kościoła, *Christus Vivit*

1. Wstęp i metodologia badań. 2. Środowisko cyfrowe – wyjaśnienie terminologii. 2. Środowisko cyfrowe jako przestrzeń ewangelizacji w kontekście nauczania papieża Franciszka. 2.1. Środowisko cyfrowe a zagrożenia. 2.2. Środowisko cyfrowe a nowe możliwości. 3. Podsumowanie

1. WSTĘP I METODOLOGIA BADAŃ

Środowisko cyfrowe to środowisko, w którym obecnie funkcjonuje wielu z nas¹. Dynamika jego rozwoju, a co za tym idzie zmiany kulturowe, cywilizacyjne czy technologiczne stają się wyzwaniem dla przywódców politycznych i religijnych, dlatego podejmują temat obecności w Internecie. Należy zauważyć, że również Kościół katolicki wypowiada się przez swoich liderów na temat znaczenia mediów we współczesnym świecie oraz funkcji, jakie spełniają w podejmowanych przez instytucję eklezjalną działaniach apostołskich. Wypowiedzi te dotyczą zarówno mediów tradycyjnych, jak i nowych mediów i są przedmiotem badań medioznawczych i teologicznych². Podjęta

¹ Pokazują to np. raporty przygotowane przez We are social oraz Hootsuite, których autorzy wskazują, że 57% populacji to aktywni użytkownicy Internetu, <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018>, (dostęp: 27.09.2019).

² Por. M. Laskowska, *Media i teologia. Kierunki badań teologicznych w ujęciu Magisterium Kościoła*, *Teologia Praktyczna* 14 (2013), 137–158; także, *Sprawcza rola przekazu w „Spes salvi”*, w: *Zbawienie w nadziei. Wokół encyklik Spe salvi Benedykta XVI*, red. K. Parzych-Blakiewicz, Olsztyn 2010, 143–158; R. Leśniczak, *Mass media i sacrum – spojrzenie Benedykta XVI*, w: *Sacrum w mediach*, red. M. Chmielewski, M. Jodkowski, D. Sonak, J. Woźniak, Lublin 2015, 43–60; K. Pokorna-Ignatowicz, *Kościół w świecie mediów: historia – dokumenty – dylematy*, Kraków 2002.

analiza wpisuje się w ten nurt badawczy. Głównym celem badań jest znalezienie odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób papież Franciszek postrzega środowisko cyfrowe w kontekście ewangelizacji? Natomiast celami szczegółowymi są: wyjaśnienie pojęcia środowisko cyfrowe; przedstawienie szans i zagrożeń, jakie niesie ze sobą środowisko cyfrowe na podstawie Adhortacji papieża Franciszka *Christus vivit* oraz przedstawienie propozycji, jak wykorzystać Internet do celów ewangelizacyjnych.

Aby zrealizować te założenia, na pierwszym etapie badawczym określono problem i cel badawczy. Na kolejnym etapie zebrano literaturę przedmiotu i przeanalizowano ją pod kątem celu badawczego. To pozwoliło doprecyzować podstawowe założenia metodologiczne, a także zaproponować najbardziej kluczowe zagadnienia tego tematu (środowisko cyfrowe, szanse i zagrożenia w wirtualnym świecie). W podjętych badaniach wykorzystano metodę analizy treści oraz analizę teologiczno-pastoralną w ujęciu Ryszarda Kamińskiego³. W pierwszej kolejności zdefiniowano pojęcie środowiska cyfrowego, następnie przeanalizowano ten temat na podstawie Adhortacji apostolskiej *Christus vivit*, stanowiącej podsumowanie XV Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, które odbyło się jesienią 2018 r.⁴ To pozwoliło na zaprezentowanie propozycji, jak wykorzystać Internet do celów ewangelizacyjnych. Artykuł ma charakter przeglądowy oraz przedstawia wyniki badań o charakterze analitycznym.

2. ŚRODOWISKO CYFROWE – WYJAŚNIENIE TERMINOLOGII

Media społecznościowe mają z samej definicji funkcje społeczne. Dotyczą szeroko pojętych relacji pomiędzy użytkownikami i wielokierunkowej komunikacji⁵. Rozwój technologii bardzo szybko zmienia zależności i relacje wytwarzane w Internecie, które także mają znaczący wpływ na relacje w tzw. świecie realnym, poza siecią. Media społecznościowe zmieniają wzorce komunikacyjne. Ogromna ilość informacji i działań jest wielkim wyzwaniem w życiu społecznym i osobistym. Media społecznościowe tworzą nowy rodzaj porządku społecznego⁶. Wszelkie działania w tych mediach generują nowy model komunikacji kulturowej. Ten nowy rodzaj przekazu różni się od tego, jaki znamy sprzed ery Internetu. Nie istnieje w nim bariera czasu, przestrzeni czy nieznaności języka obcego⁷.

³ R. Kamiński, *Metody teologii pastoralnej*, w: *Teologia pastoralna*, t. 1, red. R. Kamiński, Lublin 2000, 24–26.

⁴ M. Przeciszewski, *Posynodalna Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, <https://ekai.pl/posynodalna-adhortacja-apostolska-christus-vivit-streszczenie>, (dostęp 20.08.2019).

⁵ M. Chmielewski, *Media społecznościowe jako narzędzia nowej ewangelizacji*, *Świat i Słowo* nr 1(22), 2014, 216.

⁶ K. Bala, *Social media and changing communication patterns*, “Global media journal-India”, 5 (1) 2014, 5, https://www.caluniv.ac.in/global-mdia-journal/ARTICLE-JUNE-2014/A_3.pdf (dostęp: 27.07.2019).

⁷ A. Kiżewska, *Internet jako czynnik kształtujący przemiany życia religijnego młodych*, w: *Religia i Kościół w świadomości katolików świeckich w Polsce i w Niemczech. Kontynuacja czy zmiana nastawienia?*, red. J. Baniak, Poznań 2013, 139.

Dla Andreasa Kaplana i Michaela Haenleina termin media społecznościowe opisuje rzeczywistość ściśle związaną z pojęciem Web 2.0 oraz treściami generowanymi przez użytkowników. Aplikacje internetowe wraz z rozwojem technologicznym stworzyły możliwość wytwarzania unikatowych treści przez użytkownika i wymianę tych treści z innymi użytkownikami⁸. Natomiast Brian Markley zauważa, że połączenie mediów społecznościowych i mobilnego Internetu stanowi rewolucję technologiczną, która doprowadziła do przemiany kultury. Ta nowa kultura, istniejąca od kilku lat, znacząco wpływa zwłaszcza na najmłodsze pokolenia urodzone po 1995 r.⁹

Mirosław Chmielewski proponuje eklezjologiczne ujęcie definicji mediów społecznościowych: „sieciowe narzędzia komunikacji i interakcji, które służą użytkownikom do konwersacji, do dzielenia się treściami w różnorodnej formie (teksty, zdjęcia, filmy, linki do innych stron internetowych), zaś w wymiarze instytucjonalnym są używane do prezentacji i komunikacji misji ewangelizacyjnej Kościoła oraz monitorowania jej recepcji wśród użytkowników mediów społecznościowych zarówno w wymiarze powszechnym, jak i lokalnym (parafia)”¹⁰.

Stephen J. Guinn, z Central Baptist Theological Seminary w Stanach Zjednoczonych, zaznacza, że szybki rozwój technologii prowadzi do coraz nowych sposobów łączenia ludzi. Proponuje jak najszybszą reakcję, także ze strony Kościoła na te innowacje. Zachęca do unikania ciągłego sceptycyzmu i podejrzeń co do nowych form komunikacji. Apeluje o nowy sposób myślenia, aby zrozumieć, w jaki sposób łaska Boża może działać przez nowe narzędzia komunikacyjne. Zastanawia się również, czy obecność Chrystusa jako osoby może być przekazywana przez technologię, a jeśli tak, to na jakie sposoby¹¹.

Socjologowie określają dzisiejszy nowy typ człowieka jako *homo medium* albo *homo online*. Taki człowiek nie wyobraża sobie życia bez dostępu do Internetu. Nowe technologie przygotowały grunt pod pojęcie „cyberświata” albo „cyberprzestrzeni”. Te nowe rzeczywistości stają się codziennością dużych firm, korporacji, instytucji i poszczególnych jednostek. Także Kościół na różne sposoby stara się włączyć w ewangelizację „cyberświata”¹².

Jan Paweł II w 2002 r. w Orędziu na 36. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu używa słowa cyberprzestrzeń. Dokonuje porównania z forum w starożytnym Rzymie jako miejscu spotkań i debat. Cyberprzestrzeń jest według Papieża „niejako nowym horyzontem otwierającym się przed nami u zarania trzeciego tysiąclecia. Podobnie jak wszystkie nowe horyzonty w minionych epokach,

⁸ A.M. Kaplan, M. Haenlein, *Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media*, Business Horizons nr 53 (1), 2010, 60.

⁹ B. Markley, *Effects of New Media on Youth Ministry*, Senior Honors Theses, 2015, nr 126, 6–7, <https://digitalcommons.brockport.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1125&context=honors> (dostęp: 27.07.2019).

¹⁰ M. Chmielewski, *Ewangelizacyjna misja Kościoła w social media*, Studia Leopoliensia 10 (2017), 195.

¹¹ S.J. Guinn, *A word about ... the Digital presence of Christ*, Central Baptist Theological Seminary, USA, Vol. 113 (1), 2016, 15.

¹² A. Olczyk, *Ewangelizacja cyberświata jako wyzwanie dla współczesnego Kościoła*, Studia Gdańskie 34 (2014), 102.

również i ten kryje niebezpieczeństwa i obietnice, a także zapowiedź przygody, tak charakterystycznej dla innych wielkich okresów przemian. Nowy świat cyberprzeźstrzeni pobudza Kościół do uczestnictwa w tej wspaniałej przygodzie, jaką jest wykorzystanie potencjału nowych technologii w dziele głoszenia Dobrej Nowiny¹³. Także w ostatnim swoim orędziu, tuż przed śmiercią, Jan Paweł II wyjaśniał sens nowych technologii i związanych z nimi nowych sposobów ewangelizacji¹⁴.

Benedykt XVI kilka lat później nawiązał do technologii cyfrowych i wypływających z nich zmian w sposobach komunikacji. „Zmiany te są szczególnie widoczne wśród ludzi młodych, którzy wychowali się w ścisłym kontakcie z nowymi technikami komunikacji i dobrze się czują w cyfrowym świecie, który z kolei często wydaje się obcy tym z nas, dorosłym, którzy musieli uczyć się rozumieć i doceniać, jakie możliwości komunikacji on stwarza”¹⁵. Papież w 2009 r. w Orędziu na 43. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu zwrócił się szczególnie do tzw. „pokolenia cyfrowego”, przypomniał, że nowe technologie są darem dla ludzkości i zachęcił do właściwego korzystania z tego daru. „Szczególnie do was, młodych, którzy z naturalną niemal łatwością posługujecie się tymi nowymi środkami komunikacji, należy zadanie ewangelizacji tego «cyfrowego kontynentu»”¹⁶.

Beata Bilicka, analizując pojęcie cyfrowego kontynentu w orędziach Benedykta XVI, przedstawia pozytywne i negatywne aspekty tego zjawiska. Sieć internetowa z założenia może sprzyjać wzajemnej współpracy, wymianie informacji, dzieleniu się wiedzą i nawiązywaniu relacji. Nowe media umożliwiają postęp społeczny na niespotykaną dotąd skalę. Negatywnym skutkiem nowych technologii są wszelkiego rodzaju manipulacje, na które podatni są szczególnie młodzi ludzie oraz tłumienie zdolności twórczych, praktyki nieetyczne, izolacja, zaniedbywanie realnych kontaktów, zubożenie życia wewnętrznego czy powierzchowność kontaktów¹⁷.

Benedykt XVI w Orędziu na 45. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu zwrócił uwagę, że nowe technologie i nowoczesne sposoby komunikacji zmieniają sam sposób komunikowania się i nawiązywania relacji. Wskutek tego człowiek doświadcza głębokich przemian kulturowych w nowej erze cyfrowej. W tym kontekście współczesny chrześcijanin staje przed wyzwaniem głoszenia Ewangelii w świecie wirtualnym. Ewangelizacja tego typu musi być poparta odniesieniem do świata rzeczywistego¹⁸. W innym orędziu Benedykt XVI mówił o świecie cyfrowym,

¹³ Jan Paweł II, *Orędzie na 36. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Internet: nowe forum głoszenia Ewangelii*, Watykan 2002, <https://www.paulus.org.pl/231,36-sdssp-jan-pawel-ii-2002>, (dostęp: 03.03.2019).

¹⁴ Jan Paweł II, *Orędzie na 39. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Środki przekazu w służbie porozumienia między narodami*, Watykan 2005, <https://www.paulus.org.pl/228,39-sdssp-jan-pawel-ii-2005>, (dostęp: 03.03.2019).

¹⁵ Benedykt XVI, *Orędzie na 43. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Trzeba rozpoznawać kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni*, Watykan 2009, <https://www.paulus.org.pl/224,43-sdssp-benedykt-xvi-2009>, (dostęp: 03.03.2019).

¹⁶ Tamże.

¹⁷ B. Bilicka, *Chrześcijański styl obecności na „cyfrowym kontynencie” w orędziach Benedykta XVI*, *Forum Teologiczne* 16 (2015), 141–145.

¹⁸ Benedykt XVI, *Orędzie na 45. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Prawda, prze-*

który „[...] nie jest światem paralelnym ani czysto wirtualnym, lecz dla wielu ludzi, zwłaszcza najmłodszych, stanowi część codziennej rzeczywistości. Sieci społecznościowe są owocem ludzkiej interakcji, ale same z kolei nadają nowe kształty dynamice komunikacji, tworzącej relacje: uważne zrozumienie tego środowiska jest zatem warunkiem wstępnym znaczącej w nim obecności”¹⁹.

Z kolei papież Franciszek skierował zaproszenie szczególnie do młodych ludzi, związane z obecnością w świecie cyfrowym: „Nie obawiajcie się bycia obywatelami środowiska digitalnego. Ważna jest czujność i obecność Kościoła w świecie komunikacji, aby rozmawiać ze współczesnym człowiekiem i prowadzić go na spotkanie z Chrystusem: Kościół towarzyszący w drodze potrafi wyruszyć z każdym. W tym kontekście rewolucja środków przekazu i informacji jest wielkim i ekscytującym wyzwaniem, wymagającym nowej energii i nowej wyobraźni, by przekazywać innym piękno Boga”²⁰. W rozumieniu Franciszka media społecznościowe i cały Internet są ogromnym wyzwaniem dla całego Kościoła, szczególnie w wymiarze ewangelizacji. Papież zachęca do nowych inicjatyw związanych ze światem cyfrowym.

Kościół jako instytucja stoi dziś przed ogromnym wyzwaniem związanym z coraz nowszymi odkryciami i możliwościami technologicznymi. Poszczególne kraje starają się zmierzyć z tym problemem, nierzadko stając się wzorem dla innych części świata. Wydana w 2014 r. przez Konferencję Episkopatu Stanów Zjednoczonych instrukcja dotycząca *social mediów*, bardzo wyraźnie wskazuje konieczność zaangażowania Kościoła w tę rzeczywistość. Według autorów, kluczowym pytaniem pozostaje, w jaki sposób Kościół może używać tych narzędzi m.in. do ewangelizacji²¹.

2. ŚRODOWISKO CYFROWE JAKO PRZESTRZEŃ EWANGELIZACJI W KONTEKŚCIE NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA

Środowisko cyfrowe stanowi jedno z istotnych zagadnień obecnych w posynodalnej Adhortacji apostolskiej *Christus vivit*, stanowiącej podsumowanie XV Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat „Młodzi, wiara i rozeznawanie powołania”. Papież Franciszek zwraca uwagę, że obecny rozwój technologii ma ogromny wpływ na wiele dziedzin życia i postrzeganie otaczającej

powiadanie i autentyczność życia w erze cyfrowej, Watykan 2011, <https://www.paulus.org.pl/222,45-sdssp-benedykt-xvi-2011>, (dostęp: 03.03.2019).

¹⁹ Benedykt XVI, *Orędzie na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Portale społecznościowe: bramy prawdy i wiary; nowe przestrzenie dla ewangelizacji*, Watykan 2013, <https://www.paulus.org.pl/220,47-sdssp-benedykt-xvi-2013>, (dostęp: 03.03.2019).

²⁰ Franciszek, *Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania*, Watykan 2014, <https://www.paulus.org.pl/219,48-dzien-srodkow-spolecznego-przekazu-2014>, (dostęp: 03.03.2019).

²¹ SCCB (United States Conference of Catholic Bishops), *Social media, best practices and guidelines*, Washington 2014, 3, <http://www.usccb.org/about/communications/social-media-guidelines.cfm>, (dostęp: 15.04.2019).

nas rzeczywistości²². Ojciec Święty wskazuje, że postęp technologiczny może mieć zarówno dobry, jak i zły wpływ na młodego człowieka, co rodzi konkretne wyzwania. Jednym z tych wyzwań jest właśnie obecność w świecie cyfrowym, które Papież nazywa „cechą współczesnego świata”²³, zakorzenioną w codzienności ludzi. Papież dodaje, że świat cyfrowy sprzyja uczestnictwu w życiu społeczno-politycznym, ale także może być miejscem angażowania społeczeństwa w działania duszpasterskie. Ponadto wskazuje, że zrozumienie tej rozległej rzeczywistości jest możliwe, tylko wtedy kiedy zaakceptujemy braki i ograniczenia wirtualnego świata.

Poznanie owej rzeczywistości jest również ważne ze względu na ewangelizację, bo jak podkreślał Jan Paweł II w Adhortacji *Ecclesia in Africa*: „istotnie, w naszej epoce środki przekazu są nie tylko odrębnym światem, ale kulturą i cywilizacją. Także do tego świata Kościół jest posłany, aby nieść mu Dobrą Nowinę zbawienia. Głosiciele Ewangelii muszą wejść w ten świat i pozwolić się przeniknąć przez tę nową cywilizację i kulturę, po to jednak, by umieć je właściwie wykorzystać”²⁴. Papież Franciszek wskazuje w Adhortacji *Evangelii gaudium* (Radość Ewangelii) kilka wymiarów ewangelizacji: zjednoczenie z Chrystusem, konieczność misyjnego nawrócenia, promieniowanie radością, świadectwo życia chrześcijańskiego, głoszenie kerygmatu, odnowa form ewangelizacji²⁵, zatem w praktyce jest to: *głoszenie, służba i bezinteresowność*. Te konkretne działania powinny być częścią obecności w świecie cyfrowym, na co wskazuje papież Franciszek w Adhortacji.

2.1. ŚRODOWISKO CYFROWE A ZAGROŻENIA

W Adhortacji *Christus vivit* wyraźnie wskazano, iż niepoprawne jest utożsamienie komunikacji z kontaktem wirtualnym²⁶. Franciszek pisze wprost w punkcie 88, że „środowisko cyfrowe jest także obszarem samotności, manipulacji, eksploatacji i przemocy, aż do skrajnego przypadku *dark web*”²⁷. Dość dużo uwagi poświęca relacjom, jakie zawiązują się w Internecie, zaznaczając, że mogą być one powierzchowne, niezwiązane z rzeczywistością realną, a nawet nieludzkie. A co za tym idzie, mogą prowadzić do uzależnień i izolacji. Użytkownicy świata wirtualnego są narażeni na brak autorefleksji i problem obojętności względem innych. Papież wprowadza pojęcie „migracji cyfrowej”, do której doprowadziło zanurzenie w wirtualnym świecie. Owa migracja polega na „dystansowaniu się od rodziny, od wartości kultu-

²² Franciszek, *Adhortacja apostolska Christus vivit*, Watykan 2019, <https://ekai.pl/dokumenty/posynodalna-adhortacja-apostolska-christus-vivit/>, (dostęp: 20.08.2019).

²³ Tamże, nr 86.

²⁴ Jan Paweł II, *Ecclesia in Africa*, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_14091995_ecclesia-in-africa.html, Kamerun 1995, (dostęp: 01.10.2019).

²⁵ P. Mąkosa, *Dynamika ewangelizacji według adhortacji apostolskiej „Evangelii gaudium” papieża Franciszka*, *Studia Pastoralne* 10 (2014), 328.

²⁶ Adhortacja *Christus vivit*, nr 88.

²⁷ Tamże. *Dark web* to pojęcie odnosi się do stron, które teoretycznie są widoczne dla wszystkich, ale adresy IP i serwery, przez które są zarządzane, są już treściami ukrytymi. Cechą charakterystyczną takich witryn jest trudność ich odnalezienia w wyszukiwarkach. U. Soler, *Technologie sieciowe vs. terroryzm – czy mogą być społecznie szkodliwe?*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej* nr 85, 2015, 502.

rowych i religijnych, co prowadzi wiele osób do świata samotności i kreowania własnego wizerunku, aż po doświadczenie braku korzeni, pomimo że fizycznie pozostaje się w tym samym miejscu”²⁸.

Ojciec Święty wskazuje też konkretnie na media społecznościowe, za których pośrednictwem może dochodzić do przemocy, a dokładnie do cyberprzemocy. Papież zalicza do niej pornografię oraz wykorzystywanie osób w celach seksualnych i hazardowych. W późniejszych punktach dokumentu można znaleźć stwierdzenie, że wspomniana wcześniej pornografia może mieć negatywny wpływ na postrzeganie ludzkiej seksualności²⁹. To wszystko razem prowadzi zaś do deprawacji ludzkiej godności: „Problemy, takie jak pornografia zaburzają u młodego człowieka postrzeganie ludzkiej seksualności. Używana w taki sposób technologia kreuje złudną równoległą rzeczywistość, która deprecjonuje godność osoby ludzkiej”³⁰.

Ojciec Święty przypomina, że w świecie cyfrowym dochodzą do głosu różnorakie interesy ekonomiczne, kontrolujące ludzkie działania, które mogą prowadzić do manipulacji sumień i procesów demokratycznych³¹. Franciszek wskazuje, że platformy internetowe, pomimo ogromnej różnorodności użytkowników, są niekiedy kierowane w taki sposób, aby umożliwić spotkania osób myślących podobnie, utrudniając przy tym konfrontację różnorodnych stanowisk. Jego zdaniem, tego typu działania sprzyjają rozpowszechnianiu *fake newsów*, a także służą wywoływaniu uprzedzeń i nienawiści. Franciszek wskazuje na zagrożenia płynące z procesów prowadzonych *on line*, które mogą wpływać na reputację ludzi: „Rozpowszechnianie *fake news* jest wyrazem kultury, która zatraciła poczucie prawdy i nagina fakty do interesów partykularnych. Reputacja ludzi jest zagrożona poprzez procesy doraźne, prowadzone *on line*. Zjawisko to dotyczy także Kościoła i jego pasterzy”³². Ojciec Święty pokazuje, że młodzi stają dziś przed ogromnym wyzwaniem, jakim jest interakcja zarówno ze światem realnym, jak i wirtualnym, który niekiedy można nazwać nieznanym kontynentem. I to przed nimi stoi wielkie zadanie przejścia od „kontaktu wirtualnego do dobrej i zdrowej komunikacji”³³, która jest jedną z szans, jaką daje środowisko cyfrowe.

2.2. ŚRODOWISKO CYFROWE A NOWE MOŻLIWOŚCI

W dokumencie posynodalnym poza wskazanymi zagrożeniami, jak „niebezpieczeństwo zamknięcia się w sobie, izolacji lub pustej przyjemności”³⁴, ukazane zostały również możliwości, jakie daje środowisko cyfrowe. Dzięki wykorzystaniu nowych technologii wraz z ich mechanizmami można przekazywać Ewangelię oraz nieść

²⁸ Adhortacja *Christus vivit*, nr 90.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże, nr 89.

³² Tamże.

³³ Tamże.

³⁴ Tamże, nr 104.

pozytywne wartości³⁵. Nowoczesne narzędzia komunikacji mogą stać się pomocne w działaniach podejmowanych przez przedstawicieli Kościoła katolickiego.

Papież Franciszek wyraził ufność, że osoby młode, które z taką łatwością potrafią organizować różnego rodzaju wydarzenia poprzez media społecznościowe, mogą również ewangelizować w tej przestrzeni. Właśnie oni „potrafią znaleźć atrakcyjne drogi, aby zaprosić innych”³⁶. Posługują się w sieci wiadomościami, piosenkami, filmami czy innymi działaniami, które służą ewangelizacji. Należy zachęcać młodych ludzi i dawać im swego rodzaju swobodę działania, aby z entuzjazmem mogli włączać się w dzieło ewangelizacji w środowisku cyfrowym. Młodzież sprawnie porusza się w sieciach społecznościowych, co powinno być zachętą do coraz większej aktywności w procesie ewangelizacji w sieci. Papież Franciszek wskazuje: „Trzeba tylko pobudzać młodych i dawać im swobodę działania, aby z entuzjazmem podejmowali aktywność misyjną w środowisku młodzieżowym”³⁷. Celem tego jest wypełnienie sieci internetowej Bogiem, braterstwem i zaangażowaniem. W duszpasterstwie młodzieżowym powinny być obecne wydarzenia pomagające odnowić oraz pogłębić doświadczenia spotkania żywego Boga. Sieć społecznościowa jest pomocą do przekazywania odpowiednich bodźców³⁸.

„Doświadczenie nieciągłości, eliminacji i upadku podstawowych pewników, któremu sprzyja dzisiejsza kultura medialna, powodują to uczucie głębokiego osierocenia, na które musimy odpowiedzieć poprzez tworzenie przestrzeni braterskich i atrakcyjnych, gdzie żyłoby się sensownie”³⁹. Odpowiedzią na doświadczenia upadku fundamentalnych wartości, któremu sprzyja współczesny świat mediów, w myśl papieskiego nauczania, powinno być tworzenie nowych przestrzeni w Kościele, dotychczas nieznanych. Ich cechą powinno być braterstwo, prowadzące do nadania sensu życiu⁴⁰.

Według Adhortacji *Christus vivit*, „szkoła katolicka jest nadal istotną przestrzenią ewangelizacji ludzi młodych”⁴¹. Tworzenie sieci jest jednym z elementów niezbędnych w otwarciu wspólnot na działania ewangelizacyjne⁴². Szkoła katolicka pozostaje cały czas ważnym narzędziem wychowania młodego człowieka, wychowania zgodnego z wartościami chrześcijańskimi. Świat mediów społecznościowych to świat ludzi młodych, którzy w szkołach katolickich mogą zdobywać wiedzę, umiejętności i doświadczenie związane z używaniem i ewentualną przyszłą pracą w mediach społecznościowych.

Papież Franciszek w Adhortacji wskazuje, że środowisko cyfrowe jest przestrzenią, w której można ewangelizować. Dostrzegając negatywne skutki rozwoju nowych mediów, ukazane zostają również szanse w przekazie pozytywnych wartości. Młodzi ludzie mogą włączyć się w dzieło ewangelizacji, poprzez wykorzystanie różnych

³⁵ Tamże, nr 105.

³⁶ Tamże, nr 210.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże, nr 210, 214, 241.

³⁹ Tamże, nr 216.

⁴⁰ Por. tamże.

⁴¹ Tamże, nr 222.

⁴² Tamże.

form i środków, jakie daje środowisko cyfrowe. Rozwój technologiczny daje Kościołowi zupełnie nowe narzędzia w ewangelizacji. A zatem, zadaniem każdego wiernego jest szukanie nowych możliwości i rozwiązań, które umożliwią ewangelizację w świecie tak silnie naznaczonym komunikacją przez nowoczesne narzędzia.

3. PODSUMOWANIE

Dynamika zmian, jaka dokonuje się w mediach społecznościowych i w całym Internecie, jest związana z tzw. znakami czasu. Przykładem rozeznania znaków czasu w Kościele jest aprobata instytucji kościelnej wykorzystania środowiska cyfrowego jako przestrzeni w realizacji misji głoszenia Ewangelii. Potwierdzeniem ze strony Magisterium Kościoła są oficjalne dokumenty, takie jak coroczne Orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Adhortacja apostolska *Christus vivit* czy działania praktyczne w postaci oficjalnych kont w mediach społecznościowych papieży, biskupów, diecezji, instytucji kościelnych. Taka obecność, potwierdzona nauczaniem, jest wezwaniem do wszystkich katolików o świadome i odpowiedzialne włączenie się w misję ewangelizacji.

Środowisko cyfrowe stwarza możliwości, aby każdy człowiek mógł tworzyć komunikaty w dzisiejszym systemie medialnym. Te komunikaty i działania mogą mieć konsekwencje zarówno pozytywne, jak i negatywne. Rewolucja w dziedzinie środków przekazu i informacji staje się swoistym wyzwaniem, które wymaga świeżej energii i nowej wyobraźni. Bez wątplenia na takie zadanie najłatwiej mogą odpowiedzieć osoby młode, które z dużą łatwością posługują się dzisiejszymi zdobyczami technologii.

Nic Newman w swoich przewidywaniach na 2019 rok wskazał, że tempo zmian technologicznych nie wykazuje oznak spowolnienia. Dodatkowo, szybko rozwijająca się sztuczna inteligencja oferuje niespotykane dotąd możliwości⁴³. Oznacza to, że trend rozwojowy w mediach społecznościowych będzie jeszcze przez długi czas wytyczał drogę do kolejnych nowych form komunikacji w sieci. Być może za kilka lat powstaną możliwości, o których dzisiaj nikt nawet by nie pomyślał. W tym kontekście Kościół ma za zadanie wdrażanie na wszystkie możliwe sposoby nowych form działania w Internecie, głównie w celach ewangelizacyjnych.

BIBLIOGRAFIA

Źródła – źródła internetowe

Bala K., *Social media and changing communication patterns*, Global media journal-India 5 (1) 2014, 5, https://www.caluniv.ac.in/global-mdia-journal/ARTICLE-JUNE-2014/A_3.pdf (dostęp: 27.07.2019).

⁴³ N. Newman, *Digital news project, Journalism, Media, and Technology Trends and Predictions 2019*, 44, https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-01/Newman_Predictions_2019_FINAL_2.pdf (dostęp: 15.05.2019).

- Benedykt XVI, *Orędzie na 43. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Trzeba rozpowszechnić kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni*, Watykan 2009, <https://www.paulus.org.pl/224,43-sdssp-benedykt-xvi-2009> (dostęp: 03.03.2019).
- Benedykt XVI, *Orędzie na 45. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Prawda, przepowiadanie i autentyczność życia w erze cyfrowej*, Watykan 2011, <https://www.paulus.org.pl/222,45-sdssp-benedykt-xvi-2011> (dostęp: 03.03.2019).
- Benedykt XVI, *Orędzie na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Portale społeczności: Bramy prawdy i wiary; nowe przestrzenie dla ewangelizacji*, Watykan 2013, <https://www.paulus.org.pl/220,47-sdssp-benedykt-xvi-2013> (dostęp: 03.03.2019).
- Franciszek, *Adhortacja apostołska Christus vivit*, Watykan 2019, <https://ekai.pl/dokumenty/posynodalna-adhortacja-apostolska-christus-vivit/> (dostęp: 20.08.2019).
- Franciszek, *Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania*, Watykan 2014, <https://www.paulus.org.pl/219,48-dzien-srodkow-spolecznego-przekazu-2014> (dostęp: 03.03.2019).
- Jan Paweł II, *Ecclesia in Africa*, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_14091995_ecclesia-in-africa.html, Kamerun 1995 (dostęp: 01.10.2019).
- Jan Paweł II, *Orędzie na 36. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Internet: nowe forum głoszenia Ewangelii*, Watykan 2002, <https://www.paulus.org.pl/231,36-sdssp-jan-pawel-ii-2002> (dostęp: 03.03.2019).
- Jan Paweł II, *Orędzie na 39. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: Środki przekazu w służbie porozumienia między narodami*, Watykan 2005, <https://www.paulus.org.pl/228,39-sdssp-jan-pawel-ii-2005> (dostęp: 03.03.2019).
- Markley B., *Effects of New Media on Youth Ministry*, Senior Honors Theses 2015, nr 126, 6–7, <https://digitalcommons.brockport.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1125&context=honors> (dostęp: 27.07.2019).
- Newman N., *Digital news project, Journalism, Media, and Technology Trends and Predictions 2019*, 44, https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-01/Newman_Predictions_2019_FINAL_2.pdf (dostęp: 15.05.2019).
- USCCB (United States Conference of Catholic Bishops), *Social media, best practices and guidelines*, Washington 2014, <http://www.usccb.org/about/communications/social-media-guidelines.cfm> (dostęp: 15.04.2019).

Literatura

- Bilicka B., *Chrześcijański styl obecności na „cyfrowym kontynencie” w orędziach Benedykta XVI*, Forum Teologiczne 16 (2015), 139–151.
- Chmielewski M., *Ewangelizacyjna misja Kościoła w social media*, Studia Leopoliensia 10 (2017), 191–205.
- Chmielewski M., *Media społecznościowe jako narzędzia nowej ewangelizacji*, Świat i Słowo nr 1(22), 2014, 213–229.
- Guinn S., *A word about ... the digital presence of Christ*, Central Baptist Theological Seminary, USA, Vol. 113 (1), 2016, 13–15.
- Kaplan A.M., Haenlein M., *Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media*, Business Horizons nr 53 (1), 2010, 59–68.
- Kiżewska A., *Internet jako czynnik kształtujący przemiany życia religijnego młodych*, w: *Religia i Kościół w świadomości katolików świeckich w Polsce i w Niemczech. Kontynuacja czy zmiana nstawienia?*, red. J. Baniak, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 2013, 139–154.
- Laskowska M., *Media i teologia. Kierunki badań teologicznych w ujęciu Magisterium Kościoła*, Teologia Praktyczna 14 (2013), 137–158.
- Laskowska M., *Sprawcza rola przekazu w „Spes salvi”*, w: *Zbawienie w nadziei. Wokół encykliki Spes salvi Benedykta XVI*, red. K. Parzych-Blakiewicz, Olsztyn: Studio Poligrafii Komputerowej „SQL” 2010, 143–158.

- Leśniczak R., *Mass media i sacrum – spojrzenie Benedykta XVI*, w: *Sacrum w mediach*, red. M. Chmielewski, M. Jodkowski, D. Sonak, J. Woźniak, Lublin: Wydawnictwo KUL 2015, 43–60.
- Mąkosa P., *Dynamika ewangelizacji według Adhortacji apostolskiej „Evangelii gaudium” papieża Franciszka*, *Studia Pastoralne* 10 (2014), 327–340.
- Olczyk A., *Ewangelizacja cyberświata jako wyzwanie dla współczesnego Kościoła*, *Studia Gdańskie* 34 (2014), 101–114.
- Pokorna-Ignatowicz K., *Kościół w świecie mediów: historia – dokumenty – dylematy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2002.
- Soler U., *Technologie sieciowe vs. terroryzm – czy mogą być społecznie szkodliwe?*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej* nr 85, 2015, 495–506.

DIGITAL ENVIRONMENT AS EVANGELIZATION SPACE BASED ON POPE FRANCIS' POST-SYNODAL APOSTOLIC EXHORTATION *CHRISTUS VIVIT*

Summary

This text is the analysis of pope Francis' message in the post-Synodal Apostolic Exhortation concerning digital environment as an important area of new evangelization. The authors set an objective to present the chances and threats related to the digital environment based on the pope's Apostolic Exhortation *Christus Vivit* and to present the pope's proposals concerning the methods of using the internet for evangelization purposes. We applied the following research methods: content analysis, theological-pastoral analysis. This text is a review. The results and conclusions/cognitive value: the research demonstrates that it is important to engage Catholics in the evangelization mission through new media.

Key words: digital environment, evangelization, Catholic Church teaching, *Christus Vivit*

Nota o Autorach

Magdalena JEŹAK-ŚMIGIELSKA – magister teologii o specjalności: edukacja medialna i dziennikarstwo (UKSW). Obszary badań naukowych: teologia, media, teologia mediów, social media, komunikacja w social mediach. Redaktor social media programów TVP w Redakcji Audycji Katolickich TVP. Kontakt e-mail: magdalenajezak@wp.pl

Ksiądz **Maciej MAKUŁA SDB** – prezbiter w Towarzystwie Salezjańskim (Towarzystwo św. Franciszka Salezego), magister teologii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Obszary badań naukowych: social media, treści wideo w mediach społecznościowych, teologia mediów i komunikacji. Od 2016 r. Kierownik Redakcji Audycji Katolickich w TVP. Kontakt e-mail: makulasom@gmail.com

Ksiądz **Marek WERESA** – prezbiter diecezji siedleckiej, magister teologii na PWT w Warszawie, licencjat na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna (UKSW), Obszary badań: teologia mediów, media społecznościowe, nauczanie Kościoła o mediach. Od lipca 2018 r. pełni funkcję asystenta kościelnego tygodnika „Echo Katolickie”, redaktor social media programów TVP w Redakcji Audycji Katolickich TVP. Kontakt e-mail: marekweresa@wp.pl